

mezi znakem U 12 a znaky U 18 a U 21 a vy-
tiskne potřebné výsledky, které lze interpre-
tovat podle připraveného návodu (vyjde v roce
1967); přitom se připouští různé kombinace
různého počtu znaků.

Výsledků výpočtu lze užít k hledání tzv.
relevantních faktorů. Příkladem je řešení
úlohy „najděte znaky, se kterými znak U 8
nejméně souvisí“. Řešení je prozatím vy-
pracováno pro ruční výpočet a v roce 1967
bude upraveno pro samočinný počítač.

*Přemysl Pergler
Zuzana Perglerová*

Memo-film: pomocná registrační metoda pro sociálně psychologická pozorování

V poslední době se zásluhou filmových do-
kumentaristů a etnografů rozšířilo sledování
sociálně psychologických dějů pomocí filmu,
tzv. skrytou filmovou kamerou. Ve vědec-
kém sociologickém výzkumu je tato metoda
nazývána „memo-film“; byla na evropském
kontinentě poprvé aplikována v letech 1924
až 1926. Podrobné rozpracování metody skry-
té kamery k účelům sociologickým podal ve
Velké Británii v roce 1927 L. C. H. Tippet,
a to k účelům průmyslové sociologie při ana-
lyze vztahů dělníků v tovární hale při za-
vádění hromadné závislé výroby. Použil re-
portážní kamery, zasilil osvětlení pracovních
lamp v tovární hale a z pevného stanoviště
natáčel v odstupňovaných intervalech pra-
covní snímky dělníků, jejich pohybů, vzá-
jemných styků, rozhovorů a pracovních ná-
vazností. Natočené snímky byly vyhodnoco-
vány lékaři, fyziologem, podle stahů obli-
čejových svalů, podle mimiky dělníků. Ze
stejného záběrového úhlu byly zhotoveny
sady statických fotografií obličejů dělníků,
ze kterých lékař zhotovil matrice, a tyto
matrice byly přikládány jako kontrolní ma-
sky k vyhodnocovaným snímkům; byly zjiš-
továny odchylky a intenzita mimických reakcí.
Tippetův záznam měl i chronometráž v poli
snímku — ciferník hodin se zvýrazněnou
minutovou ručičkou.

Na tyto výzkumy navázal v poválečných
letech antverpský ústav audiovizuálních vý-
zkumů. Výzkum vedl André Salles-Lavergne
a pro studium si vybral lidskou skupinu di-
váků kina. Zkoumal motorické reakce divá-
ků během promítání krátkých úseků filmů
s reklamní tematikou. Podobné výzkumy
reklamních gagů byly již známy z třicátých
let ze Spojených států amerických — ale
vyhodnocování těchto reakcí diváků bylo re-
gistrováno člověkem, pozorovatelem v sálu
kina. Při antverpských výzkumech bylo po-
užito k registraci metody memo-filmu, a to
na bázi infračerveného záření. Ve filmové
kameře byl založen speciální kinematogra-
fický film s citlivostí pro záření v pásmu
nad 750 Å, a interiér kina byl zasněžen
světlomety s tmavočervenými filtry, které
propouštěly světelné záření pouze v pásmu
nad 750 Å. Tímto způsobem bylo umožněno
filmování diváků v sálu kina zdánlivě potmě,
protože reflektory vyzařovaly tlumené, tma-
vočervené světlo, velmi podobné kontrolním

žárovkám pro osvětlení nouzových východů
ze sálu. Reakce diváků byly snímány kon-
tinuálně, stejnou rychlostí jakou byl před-
váděn divákům film. Z tohoto pokusu byl
tedy získán přesný, adekvátní filmový zá-
znam chování lidí při promítání filmu. Ten-
to zkušební film byl poté promítán psycho-
logům a sociologům na dvou plátech sou-
časně, takže zúčastnění odborníci mohli sle-
dovat jak děj filmu, tak reakce diváků na
promítaný film. V sérii pokusů provedených
v letech 1950—1952 v Antverpách byla vy-
zkoušena řada kombinací spočívajících v
úmýslné asynchronnosti záznamů. Zjistilo se
totiž, že reakce diváků se za promítaným
filmem opožďují, a že toto zpoždění je zá-
vislé na intenzitě základních nových infor-
mací, které divákům film přináší. Byly ko-
nány pokusy s různými lidskými skupinami,
s různými dobami odeznění reakcí na filmy.
V závěru pokusů byl vypracován návrh vzo-
rového testového filmu, který sloužil k na-
vození takové atmosféry v hledišti, aby se
diváci chovali nenuceně, aby jejich reakce
na promítaný film byly dostatečně zřetelné.
Byl rovněž vypracován fyziologický slovník
motorických reakcí diváků ve spolupráci
s lékaři, kteří výběrově vyšetřovali účast-
níky těchto zkušebních promítání.

V roce 1952—1954 byly provedeny v Paříži
rozsáhlejší pokusy s použitím metody memo-
filmu, a to u příležitosti festivalu a sym-
posia o dětských filmech. Tyto pokusy pro-
vádělo experimentální oddělení filmologické-
ho institutu pařížské university ve spolupráci
s laboratoří aplikované fyziky muzea pří-
rodních věd v Paříži. Byly zkoumány zejmé-
na psychosociologické symptomy skupinového
pozorování filmu dětmi různého stáří a vzdě-
lání. I zde byla aplikována metoda distan-
čního snímání memo-filmem na bázi infra-
červeného záření. Kromě filmového záznamu
byl získáván pro kontrolu též záznam šu-
mového spektra pomocí hlukoměrů (decibel-
mètres) a prováděno osobní pozorování
s časovým záznamem reakcí rozděleným na
reakce zvukové, motorické a slovní. Filmový
záznam měl povahu časosběrného filmu,
expozice jednotlivých snímků probíhala
v dvouteřinových intervalech, osvětlení sálu
bylo konstantní.

V roce 1962 prováděl Výzkumný ústav
aplikace audiovizuálních metod v La Garen-
ne-Colombes ve Francii snad nejrozsáhlejší
pokus s memo-filmem. Tento pokus byl pro-
váděn ve dvanácti městech po dobu dvou
let, přičemž byly sledovány reakce diváků
na 112 filmů a 24 televizních pořadů. Vy-
braný panel obsahoval 1081 osob. Před
zahájením výzkumu byla podniknuta roz-
sáhlá stratifikační sonda v oblasti střední
Francie, kterou výzkum zasahoval. Vlastní
měření reakcí diváků bylo prováděno dvěma
způsoby:

1. V sále kina byla umístěna pod plátnem
filmová kamera, vedle ní silný světelný zdroj.
V kameře byl založen infračervený film,
zdroj světla (stroboskopický světlomet s žá-
rovkou, pracující s cyklem jodových par)
byl opatřen shodným filtrem propustným